

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI TOIFALARGA AJARATISHDA SOLIQ REJIMLARINI TATBIQ QILISHNING AHAMIYATI.

Sevinchova Maftuna Ismatullayevna
Bank moliya akademiyasi, Magistr

Annotatsiya: Mazkur maqola tadbirkorlik subyektlarini turli toifalarga ajratish jarayonida soliq rejimlarini tatbiq etishning iqtisodiyot va tadbirkorlik muhitiga ta'sirini tahlil qiladi. Tadqiqot, turli mamlakatlarning tajribalarini solishtirib, soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga qanday ijobiy va salbiy ta'sirlari borligini o'rganadi. Maqola, shuningdek, soliq rejimlarining tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishdagi rolini, ularning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini va soliq siyosatining samaradorligini oshirish yo'llarini ko'rib chiqadi.

Abstract: This article analyzes the impact of the implementation of tax regimes on the economy and business environment in the process of dividing business entities into different categories. The study compares the experiences of different countries and examines the positive and negative effects of tax policy on entrepreneurship. The article also examines the role of tax regimes in the development of business entities, their contribution to economic growth, and ways to improve the effectiveness of tax policy.

Аннотация: В данной статье анализируется влияние внедрения налоговых режимов на экономику и деловую среду в процессе разделения субъектов предпринимательства на различные категории. В исследовании сравнивается опыт разных стран и рассматриваются положительные и отрицательные последствия налоговой политики на предпринимательство. Также в статье рассматривается роль налоговых режимов в развитии субъектов предпринимательства, их вклад в экономический рост и пути повышения эффективности налоговой политики.

Kalit so'zlar: Tadbirkorlik subyektlar, soliq rejimlari, iqtisodiyot, tadbirkorlik muhiti, soliq siyosat, soliq imtiyozlari, iqtisodiy o'sish, soliq tushumlari, soliq rag'batlantirish choralari, soliq ma'muriyatchiligi, kichik va o'rta biznes, shaffoflik, samardorlik, global tajriba, innovatsiya va investitsiyalar.

Kirish:

Respublikamizda bugungi kungacha olib borilgan islohotlar barcha sohalarni qamrab olib, sohalarning rivojlanishib borishiga sabab bo'ldi. Ayniqsa, har bir faoliyat turi bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlar ishlab chiqilib, sohaning uslubiy ta'minoti yaratib berildi. Jumladan, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini toifalarga ajratish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar bugungi kunda soliq

nazorati bo'yicha yetarli uslubiy ta'minot mavjudligini ko'rsatmoqda. Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish va ular uchun turli soliq rejimlarini tatbiq etish, zamonaviy iqtisodiyotlarning asosiy strategiyalaridan biridir. Bu jarayon, tadbirkorlik muhitini yaxshilash, iqtisodiy o'sishni tezlashtirish va davlat byudjetiga soliq tushumlarini oshirish maqsadida amalga oshiriladi. Maqolada, soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga ta'siri, shu jumladan soliq yukining optimallashtirilishi, soliq imtiyozlari va tadbirkorlikni rag'batlantirish choralari kabi aspektlar ko'rib chiqiladi.

Tadqiqot metodi:

Maqola tahliliy va taqqoslash metodlariga asoslanadi. Bir qator xalqaro tajribalar va holat o'rganishlari ko'rib chiqiladi, bu esa turli soliq rejimlarining iqtisodiyot va tadbirkorlik muhitiga ta'sirini chuqur tushunish imkonini beradi. Shuningdek, statistik ma'lumotlar, so'rovnomalar va ekspertlar fikri kabi ma'lumotlar to'plami tahlil qilinadi. Ushbu metodlar orqali maqola muallifi soliq siyosatining tadbirkorlik subyektlariga ta'sirini ob'ektiv baholay oladi.

Tahlil va natijalar:

Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratishda "Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish mezonlari hamda soliq siyosati va soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 10.02.2023 yildagi PF-21 sonli Prezident farmoni alohida ahamiyat kasb etadi. Farmoga asosan tadbirkorlik subyektlari:

- a) mikrofirmalar — ta'sischilari (ishtirokchilari) jismoniy shaxslar bo'lgan hamda jami daromadi kalendar yil davomida 1 milliard so'mgacha bo'lgan tadbirkorlik subyektlari; kichik korxonalar — jami daromadi kalendar yil davomida 1 milliard so'mdan 10 milliard so'mgacha bo'lgan yuridik shaxslar bo'lgan tadbirkorlik subyektlari;
- b) o'rta tadbirkorlik subyektlari — jami daromadi kalendar yil davomida 10 milliard so'mdan 100 milliard so'mgacha bo'lgan tadbirkorlik subyektlari;
- v) yirik tadbirkorlik subyektlari — jami daromadi kalendar yil davomida 100 milliard so'm va undan yuqori bo'lgan tadbirkorlik subyektlari kabi kategoriyalarga ajaratildi. 2023 yil 1-apreldan boshlab farmonga asosan:

Jami daromadi 10 milliard so'mdan kam bo'lmagan tadbirkorlik subyektlari uchun davlat xaridlarida 20 foizlik kvota joriy etiladi va ushbu xaridlar doirasida budjet buyurtmachilari bilan tuziladigan shartnomalarda 50 foiz miqdorida oldindan to'lovni amalga oshirish belgilandi.

Soliq organlari tomonidan jami daromadi 10 milliard so'mdan oshgan tadbirkorlik subyektlari to'g'risidagi ma'lumotlar shakllantiriladi va maxsus axborot portali bilan ma'lumot almashinuvi ta'minlanishi belgilandi.

Davlat xaridlarida eng yaxshi takliflarni tanlash va tender savdolarida ishtirokchilar takliflarini baholashda qo'shilgan qiymat solig'i summasi inobatga olinmasligi belgilandi.

Yuqori qo'shilgan qiymatli mis mahsulotlarini eksport qiluvchi korxonalarining mahsulotlar ishlab chiqarish va ularni tashqi bozorga sotish bilan bog'liq xarajatlarini eksport qiymatining 6 foizigacha qoplash tartibi bekor qilinadi.

Iqtisodiyot va moliya vazirligi ikki oy muddatda ishonchli soliq to'lovchilarni inson omilisiz aniqlash va ularga davlat xaridlarida ustunlik berilishini nazarda tutuvchi Hukumat qarori loyihasini Vazirlar Mahkamasiga kiritishi belgilandi.

Iqtisodiyot va moliya vazirligining Innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash jamg'armasiga ajratmalar summalarini "Navoiy kon-metallurgiya kombinati" AJ va "Olmaliq kon-metallurgiya kombinati" AJ uchun 10 milliard so'm etib qat'iy belgilangan miqdorda o'rnatish to'g'risidagi taklifi ma'qullandi.

Dori vositalarining davlat sog'liqni saqlash muassasalariga bepul berilishi yoki amal qilish muddati qisqaligi sababli narxi pasaytirilgan qiymat bo'yicha realizatsiya qilinishi iqtisodiy jihatdan o'zini oqlaydigan xarajatlar (zararlar) deb e'tirof etilishi va mos ravishda foyda solig'ini hisoblashda chegirib tashlanishi belgilandi.

Raqamli texnologiyalar vazirligi Iqtisodiyot va moliya vazirligi bilan birgalikda ikki oy muddatda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi xizmatlar turlarini aniq belgilashni nazarda tutuvchi Hukumat qarori loyihasini Vazirlar Mahkamasiga kiritirsin.

Qo'shilgan qiymat solig'ini qoplash tartibini yanada takomillashtirish, shuningdek, soliqni noqonuniy qoplash holatlarining oldini olish maqsadida 2023-yil 1-oktabrga qadar tajriba tariqasida tovarlarni (xizmatlarni) sotib olish va (yoki) realizatsiya qilish bilan bog'liq bitimlarda ishtirok etgan kontragentlar — sotuvchilar (xaridorlar) tomonidan qo'shilgan qiymat solig'ining kam to'langanligi (soliq uzilishi) aniqlanganda, Soliq qo'mitasiga mazkur kontragentlarga nisbatan soliq nazorati tadbirlarini tayinlash huquqi berilsin.

Iqtisodiyot va moliya vazirligi 2023-yil 1-aprelga qadar tajriba doirasida qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha soliq uzilishini aniqlash va qo'llash tartibini belgilovchi normativ-huquqiy hujjat loyihasini Vazirlar Mahkamasiga kiritirsin.

Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish, ularning hajmi, daromad darajasi, faoliyat turi kabi omillar asosida amalga oshiriladi. Bu jarayon, davlatlar uchun soliq siyosatini aniq va maqsadli ishlab chiqish imkonini beradi, bu esa o'z navbatida iqtisodiy o'sish va tadbirkorlik muhitining yaxshilanishiga yordam beradi.

Soliq rejimlarining tatbiqi

Soliq rejimlarining turli toifadagi tadbirkorlik subyektlariga tatbiqi, iqtisodiyotning turli sektorlarini qo'llab-quvvatlash va davlat byudjetiga soliq tushumlarini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Soliq imtiyozlari, past soliq stavkalari va boshqa soliq rag'batlantirish choralari, tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishi va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashi mumkin.

Xulosa

Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratishda soliq rejimlarini tatbiq etish, iqtisodiy o'sish va tadbirkorlik muhitining yaxshilanishida muhim rol o'ynaydi. Soliq siyosati, tadbirkorlik subyektlarining turli ehtiyojlarini inobatga olgan holda ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi kerak. Maqola, soliq siyosatining samaradorligini oshirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiyotni yanada rivojlantirish uchun qator tavsiyalar beradi. Ushbu tavsiyalar orqali davlatlar soliq tushumlarini oshirishi, tadbirkorlik muhitini yaxshilashi va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashi mumkin.

Adabiyotlar:

1. Po'latov, S., & Farmonov, I. (2023). The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.
2. Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish mezonlari hamda soliq siyosati va soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-21 son farmoni.
3. KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI YANADA RIVOJLANTIRISH UCHUN QULAY ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHGA DOIR QO'SHIMCHA CHORA-TADBIRLAR TO'G'RISIDA”gi farmon.
4. Boburmirzo, X., & Abbosxon, Y. (2022, March). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATINING RIVOJLANISH TAHLILI. In E Conference Zone (pp. 168-170).
5. Mishustin M.V. (2010), Dlya povыsheniya kachestva nalogovogo administrirovaniya neobxodima kompleksnaya modernizatsiya nalogovoy slujb. Intervyu // Rossiyskiy nalogovyy kurer. № 22. Str. 5-9.
6. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi- Toshkent: G'afur G'ulom nashriyot uyi 2020.- 640 b.